

A Survey on Academic Studies Conducted About the Value Priorities of The Teachers from Various Branches

Oğuzhan TOKER

İnönü University, Malatya -Türkiye

Ramazan SEVER

İnönü University, Malatya -Türkiye

Article History

Submitted: 12.01.2023

Accepted: 18.08.2023

Published Online: 16.10.2023

Keywords

Value
Value education
Teachers' value priorities

Abstract

Purpose: The aim of this study is to determine the priorities of the values held by teachers in various branches. For this purpose, a comprehensive literature review was conducted and academic studies were tried to be reached. In the studies, value priorities of teachers were determined in general, and the value priorities of classroom teachers, pre-school teachers, social studies teachers and other branch teachers were tried to be determined on the basis of branch.

Design & Methodology: This study was carried out with document analysis method in qualitative research approach. The data of this study were obtained by subjecting the data obtained as a result of document analysis to content analysis. For this study, 4 doctoral dissertations, 14 master's theses and 33 scientific articles in which teachers' value priorities were tried to be determined were examined. In the process of accessing these studies, YÖK National Thesis Centre, dergipark, Google Scholar and web-based databases of universities were used.

Findings: In this study, the highest respect value of classroom and preschool teachers; it has been determined that social studies and other branch teachers also give priority to the value of honesty. The suggestions of the examined studies consisted of suggestions for teachers suggestions for the program, suggestions for the implementation of values education, suggestions for environmental elements of value education and suggestions to researches.

Implications & Suggestions: Based on the results obtained from the findings of the study, it was observed that teachers prioritised the value of respect the most. Teachers prioritised the value of love as their second priority value and honesty as their third priority value. In addition, another result of the study showed that teachers regarded responsibility as the fourth priority value and justice as the fifth priority value. Teachers prioritised sharing, freedom, patience, self-control and equality values the least. According to the findings obtained as a result of examining the value priorities of teachers according to the branch variable, it was concluded that classroom teachers prioritised the value of honesty the most

DOI:10.29129/inujgse.1232933

Çeşitli Branştaki Öğretmenlerin Değer Öncelikleriyle İlgili Yapılmış Akademik Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme

Oğuzhan TOKER

İnönü Üniversitesi, Malatya -Türkiye

Ramazan SEVER

İnönü Üniversitesi, Malatya -Türkiye

Makale Geçmişi

Geliş: 12.01.2023

Kabul: 18.08.2023

Online Yayın: 16.10.2023

Anahtar Sözcükler

Değer
Değer eğitimi
Öğretmenlerin değer
öncelikleri

DOI:10.29129/inujse.1232933

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, çeşitli branştaki öğretmenlerin sahip oldukları değerlerin önceliklerinin belirlenmesidir. Bu amaçla, kapsamlı bir alanyazın taraması yapılarak akademik çalışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan çalışmalarda genel olarak öğretmenlerin değer öncelikleri tespit edilmiş; branş bazında sınıf öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmenleri ve diğer branş öğretmenlerinin değer öncelikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımında, doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın verileri, doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerin içerik analizine tabi tutulmasıyla elde edilmiştir. Bu çalışma için, öğretmenlerin değer önceliklerinin belirlenmeye çalışıldığı 4 doktora tezi, 14 yüksek lisans tezi ve 33 bilimsel makale incelenmiştir. Bu çalışmalara erişme aşamasında YÖK Ulusal Tez Merkezi, dergipark, Google Scholar ve üniversitelerin web merkezli veri tabanları kullanılmıştır.

Bulgular: Bu çalışmada sınıf ve okul öncesi öğretmenlerinin en fazla saygı değerine; sosyal bilgiler ve diğer branş öğretmenlerinin de dürüstlük değerine öncelik verdikleri belirlenmiştir. İncelenen çalışmaların önerileri ise, öğretmenlere yönelik öneriler, programa yönelik öneriler, değer öğretiminin uygulanmasına yönelik öneriler, değer eğitiminin çevre unsurlarıyla ilgili öneriler ve araştırmacılara öneriler kodlarından oluşmuştur.

Sonuçlar ve Öneriler: Çalışmanın bulgularından ulaşılan sonuçlardan hareketle, öğretmenlerin en fazla saygı değerine öncelik verdikleri görülmüştür. Öğretmenler ikinci olarak sevgi değerini öncelikli değerleri olarak görürlerken, dürüstlük değerini de üçüncü öncelik verdikleri değer olarak belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin sorumluluk değerini dördüncü öncelikli, adalet değerini de beşinci öncelikli değer olarak gördüklerine araştırmanın bir diğer sonucu olarak ulaşılmıştır. Öğretmenler en az paylaşma, özgürlük, sabır, özdenetim ve eşitlik değerlerine öncelik vermişlerdir. Öğretmenlerin değer önceliklerinin branş değişkenine göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulardan sınıf öğretmenlerinin en fazla dürüstlük değerine öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmenin hızının sosyal gelişim hızını aştığı zamanlarda insani değerlerin tehlikede olduğu söylenir (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Teknolojide yaşanan akıl almaz gelişimler bireylerin yaşamında köklü değişikliklerin yaşanması sorunsalıyla birlikte toplumdaki değerlerin sürdürülmesi konusunda da sorunlar meydana getirmiştir. Özellikle sosyal ve kültürel alanda milletler gelenek-göreneklerinden çok farklı bir yaşam alanıyla karşı karşıya kalmışlardır. Tüm bu yaşananlar bireyleri kendi değer algılarında da değişimlere yol açma durumuyla karşılaşmalarına neden olmuştur. “Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülmesi, ancak toplumdaki değerlerin yeni kuşaklara aktarılması ile olanaklıdır” (Tezcan, 2018, s.25). Kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimlerin hızla yaşandığı bilgi toplumuna uyum sağlamada önemli değer değişimleri yaşanmaktadır (Altunay ve Yalçınkaya, 2011).

Değer kavramını Rokeach (1973), belli bir davranış tarzı ya da varoluşun temel amacı hakkında uzun süreli bir kişisel inanış olarak tanımlamıştır. Güngör (2010) ise; bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak ifade etmiştir. Değer kavramı, ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında ise, “bir sosyal grup ya da toplumun; kendi varlık, birlik, işleyişini, devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğu tarafından doğru ve gerekli kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” (MEB,2018) olarak belirtilmektedir. Değerlerin insanların tutum ve davranışlarını etkilediğini, tutum ve davranışların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynadığını belirten Ulusoy ve Dilmaç (2020, s.16) ise değer kavramını, “insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü” olarak tanımlamışlardır. Değerlerin insana özgü bu niteliklerinin bireyler tarafından benimsenmesi sürecinde değer eğitimi kavramı karşımıza çıkmaktadır. Değer eğitimi, “bireylerde değerleri geliştirme veya değerleri gerçekleştirme süreci” (Demirhan İşcan, 2019, s.44), değer geliştirme veya gerçekleştirme konusunda açık bir girişim (Özen, Gülyüz ve Bulut Özen, 2012), “insanların kendi duygu, inanç ve değerlerinin farkına varmasını sağlamaya çalışan” (Sapsağlam, 2020, s.38) ve “bireye sosyal, siyasal, kültürel, estetik değerlerin öğretimini kazandırmayı sağlayan bir süreç” (Veugelers ve Vedder, 2003) olarak tanımlanmaktadır.

Bir ülkenin eğitim sisteminin o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine yansıttığı değerlerle başladığını belirten Doğan (1997), bu değerlerin eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirttiğini ifade etmiştir. Bireylerin yaşamlarına yön veren değerler, onların kişiliklerinin de bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Değer konusunun basit bir bilgi konusu olmadığını belirten Aydın ve Akyol Gürler (2020), değerlerin insan kişiliğinin ve karakterinin en derin yapıcı unsuru olduğunu vurgulayıp, değer öğretiminin asıl amacının insanın hayatını anlamlı kılmak, ruhsal dengesini korumak, kişiliğini güçlendirmek, ahlak ve karakterini sağlamlaştırmak olduğunu belirtmişlerdir.

Değerlerin eğitimciler tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesi daha sonra da erken yaşlarda çocukların öğrendikleri bu değerleri davranışa dönüştürmeleri için erken yaşlarda değer eğitimine başlanması pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (Dilmaç, 2007;Doğanay, 2007). Çocukların kişilik gelişimlerinin yüzde seksenlik kısmının ilk beş yaşında geliştiği düşünüldüğünde (Ulusoy ve Dilmaç, 2020) değer eğitimine bu yaşlarda çocukların gelişim özelliklerine uygun bir şekilde başlanması yerinde olacaktır. Yine Sridhar (2001)’a göre bireyin çocukluk döneminde ailesinden aldığı terbiye ve kazandığı değerler kişiliğinin belirlenmesinde son derece etkilidir. Ayrıca, bireyler için değerler eğitimi her zaman olmakla birlikte küçük yaşlarda –yaşamın ilk beş yılı- kişilik biçimlenmesinin temellerinin atılması (Tezcan, 2018), bu yaşlarda çocuklara değer eğitiminin kazandırılmaya çalışılmasını gerektirmektedir. Tüm bunlar gösteriyor ki; değer eğitimi bireyin kişiliği, ailesi, çevresi, eğitim ortamıyla bir bütün olarak algılanıp erken çocukluk döneminden itibaren bireylere kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Bireylerin yaşamlarının ilk yılları, hem sosyal hem de akademik açıdan gelişmeleri için çok önemlidir. Oktay (2000), çocukluk yıllarında öğrenilenlerin büyük bir kısmının, bireylerin yetişkinlikteki kişilik yapısını, inanç yapısını, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiğini belirtmiştir. Aydın ve Akyol Gürler (2020)’e göre, çocuklara toplumsal kurallarla ilgili bilgi vermeye yaptığı davranışların nedenleri hakkında açıklama yapmaya 3-4 yaşlarında başlanabilir. Bu da çocuklar için çok önemli olarak görülen değer eğitiminin küçük yaşlarda çocuğa kazandırılması gerektiği konusunda biz eğitimcilere yol göstermektedir. Değerlerin insan yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen (Ulusoy ve Dilmaç, 2020) kavramlar olduğu düşünüldüğünde çocuklara küçük yaşlardan itibaren belirli bir program dâhilinde öğretilmesi gerektiği gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Toplumları şekillendiren en önemli olguların başında eğitim gelmektedir. Eğitim, bir toplumu ileri medeniyetler seviyesine çıkararak, toplumun sürekli gelişmesine ve değişmesine öncülük eden bir süreçtir. Eğitimin en temel bileşenin de öğretmen olduğu pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır. Doğanay (2009)'da eğitim sisteminin her alandaki başarısının temelde onu işletecek olan öğretmenlere bağlamıştır. Bu nedendir ki eğitim sistemi ne kadar kaliteli olursa olsun, sistemin başarısı ancak o sistemin uygulayıcısı öğretmenlerin niteliklerinin yüksek olmasıyla sağlanacaktır.

Öğretmenler günlük etkileşimleriyle çocukların içinde yaşadıkları sosyal atmosferin doğasını belirlerler (Sağlam, 2020). Bu sosyal atmosferin içinde çocukları en çok etkileyecek yaşantının da öğretmenin sahip olduğu değerler olduğu açıktır. Öğretmen açık ya da örtük bir şekilde gerek davranışlarıyla gerekse de sözel ifadeleriyle çocuklar için oldukça önemli bir rol modelidir. Bu rol modelin sahip olduğu değerler öğrenciler tarafından içselleştirilecek ve bugünün çocukları yarının büyükleri olacak olan çocukların topluma faydalı bir birey olarak yetişmesini sağlayacaktır. Bu nedendir ki öğretmenlerin sahip oldukları kişisel değerleri belirlemek öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin etkililiği açısından da son derece önemli olacaktır.

Eğitimde ulaşılmak istenen en son hedef değer yaratmak ve değerlerini davranışa dönüştürebilen bireyler yetiştirmektir (Çağlar, 2003). Değer eğitimindeki amaç, “çocuğun çevresine ve kendisine karşı olan sorumluluklarının farkına varmasını sağlamak evde, okulda ve buna bağlı olarak uyumlu bir geleceğin oluşturulmasında kendilerine düşen görevlerin farkına varmalarını sağlamaktır” (Aydın ve Akyol Gürler, 2020, s.17). Bu görev ve sorumlulukların çocuklar tarafından kazanılacağı en temel oluşumlar okullardır. “Değerlerin gelişiminde öğrenciler üzerinde olumlu gelişimi olduğu görülen okulların, katılıma önem veren, sorumlu bir şekilde davranmayı cesaretlendiren, düzenli bir okul görüntüsü veren ve dürüst bir şekilde uygulanan açık kurallara sahip okullar olduğu” görülmektedir (Hökeleki ve Gündüz, 2007, s.389). Öğrenciler üzerinde her anlamda etki bırakan okullardaki eğitimlerin ve programların uygulayıcıları öğretmenlerdir. Değer eğitiminin okullarda öğretilmesinde rol model olacak bir şekilde davranması beklenen öğretmenlerin kişiliği ve model olma özelliği değerlerin yaşayarak kazanılmasında son derece önemlidir (Çağlar, 2005).

İnsanların günümüzde eskiye oranla aynı ortamı daha fazla paylaştıkları bilinmektedir. Artan nüfusla beraber ortaya çıkan bu durumun olumlu sonuçları olduğu gibi bir takım olumsuz sonuçları da vardır. İnsanların olumsuz manada birbirlerinden etkilenerken, kendi toplumu içinde olumsuzlukların yayılmasının önüne geçmek isteyen devletler, bunu gerekli kanunlarla yazılı olarak sağlamaya çalışırken bazı toplumlar ise yazılı halde olmayan ancak toplum tarafından onu oluşturan bireylerin birlikte, sağlıklı ve mutlu yaşamalarına imkân tanıyan öğelerin varlığını devam ettirerek gerçekleştirmek istemektedirler. Bu öğeler toplumu oluşturan bireylere aynı çatı altında yaşamının önemini her fırsatta gözler önüne seren ve aynı zamanda onları kültürel ortaklık sağlayan değerlerdir (Kurtoğlu, 2019, s.59).

Okullardaki gerçekleştirilen değerler eğitimi faaliyeti, okutulan derslerin öğretim programları temel alınarak yapılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'deki okullarda değerlerin tüm derslerde kök değerler olarak yer alması 2018 yılında yenilenen öğretim programlarında yapılan köklü değişiklikle meydana gelmiştir. Bu değişikliğin gerçekleştirilmesi çağın gereklilikleri ve toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak meydana getirilmiştir. Değişiklikle nihayete eren programlarda “Değerlerimiz” adıyla bir başlık bulunmakta ve bu başlıkta tüm öğretim programlarında ortak olarak yer alan on kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) bahsedilmektedir. On kök değerlerin kazandırılması aşamasında ise “değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2018) denilerek kök değerlerin eğitimi ile ilgili hedeflenenler ifade edilmiştir. Şüphesiz programlarda değinilen bu hedeflere ulaşmada en önemli faktör öğretmenlerdir. Çünkü öğretmenlerin okullardaki değerler eğitimi planlaması ve bu planlamanın içerisinde yer alması değerlerin uygun zamanda kazandırılmasını ve değerler eğitiminin etkili bir şekilde sürdürülebilmesini etkilemektedir (Kılcan, 2020).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, çeşitli branştaki öğretmenlerin sahip oldukları değerlerin önceliklerinin belirlenmesidir. Bu amaçla, kapsamlı bir alanyazın taraması yapılarak akademik çalışmalara ulaşmaya çalışılmıştır.

Ulaşılan çalışmalarda genel olarak öğretmenlerin öncelik verdiği değerler tespit edilmiş, özel olarak da branş bazında sınıf öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmenleri ve bazı branş öğretmenlerinin (Türkçe, matematik, fen bilgisi, beden eğitimi, resim, müzik branşları) değer öncelikleri belirlenmiştir.

Öğrenciler öğretmenlerini rol-model alarak, öğretmenlerinin değer önceliklerini benimseyebilirler. Değer eğitiminin bu derece önemli görüldüğü eğitim sistemlerinde, değer öğretiminin uygulayıcıları olan öğretmenlerin öncelik verdikleri değerlerin bilinmesi ve eğitim programları hazırlanırken bu faktörlerin de göz önünde bulundurulması değer eğitiminin etkililiği açısından önem arz etmektedir. Öğretmenler plan yaparken ve öğretim etkinliklerini yürütürken, davranışlarına yön veren değerlerini bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde öğrencilerine yansıtırlar ve öğrenciler bu etkinlikler aracılığıyla öğretmenleri kendilerine rol model alırlar (Welton ve Mallan, 1999; Tunca, 2012). Bu nedenle de öğretmenlerin değer algıları ve değer öncelikleri, öğrenciler tarafından benimsenebilir. Toplumsal olarak birbiriyle bütünleşmiş bir toplum oluşturabilmek için de önemli görevler üstlenen öğretmenlerin bu rol modelliği öğrencilerin kişiliklerinin şekillenme sürecinde etkili olacaktır. Bu çalışmanın önem boyutunu oluşturan bu durum öğretmenlerin değer önceliklerinin belirlenmesi konusunda fikir sahibi olmamıza yardımcı olacaktır.

YÖNTEM

Desen

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımında doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma *gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir* (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.41). Creswell (2013), nitel araştırmaların varsayımlarla ve bireyler veya gurupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanımı ile başladığını belirtip, nitel araştırmacıların bu problemi araştırmak için çalışmadaki insan ve yerlere duyarlı olan doğal ortamdaki veri koleksiyonlarını ve hem tümevarım hem de tümdengelimli, örneği ve temalar kuran veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanabileceklerine değinmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın verileri akademik çalışmalardan yararlanılarak, doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, *araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar* (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.189). *Araştırma problemine ilişkin olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması açısından oldukça önemlidir* (Baş ve Akturan, 2017, s.119). Kısaca doküman analizini, araştırmacıların veri toplama aşamasında gözlem ve görüşme imkânının olmadığı durumlarda yazılı ve görsel materyaller aracılığıyla çalışmasını sürdürdüğü durumlarda kullanılan bir yöntem olarak belirtebiliriz. Ayrıca Baş ve Akturan (2017)'a göre, olgulara ve olaylara ilişkin fazla sayıda kaynaklardan bilgi toplanma imkânına sahip olan doküman incelemesi, araştırmacıların farklı bakış açılarını ve farklı yaklaşımları incelemesine olanak sağlayacak ve böylelikle çalışmanın geçerliliği artacaktır. Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın, 2007-2021 yılları arasında değer eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların verilerinin derinlemesine incelenmesi ve analiz edilmesiyle oluşturulduğu söylenebilir. Tablo 1'de incelenen çalışmaların türüne ait bilgiler verilmiştir.

Tablo 1

İncelenen Çalışmaların Türü

Çalışmanın Türü	Frekans(n)	Yüzde(%)
Makale	33	65
Yüksek Lisans Tezi	14	27
Doktora Tezi	4	8
Toplam	51	100

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verilerine ulaşmak için YÖK Ulusal Tez Merkezi, Dergipark, Google Scholar ve üniversitelerin web merkezli veri tabanları kullanılmıştır. Bu kapsamda, öğretmenlerin değer önceliklerinin araştırıldığı 4 doktora tezi, 14 yüksek lisans tezi ve 33 bilimsel makale incelenmiştir. Bu çalışmanın verilerini oluşturan çalışmaların öğretmenlerin direkt değer önceliklerini araştıran çalışmalar ve dolaylı olarak öğretmenlerin değer önceliklerini ayıran çalışmalar olmasına dikkat edilmiştir. Söz konusu çalışmalara ulaşmada *değer eğitimi, öğretmenlerin değer öncelikleri, öğretmenlerin değer algıları, öğretmenlerin değer yönelimleri* anahtar kelimeleri kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmanın verileri, doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerin içerik analizine tabi tutulmasıyla elde edilmiştir. İçerik analizi, *kalıpları, temaları, önyargıları ve anlatımları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanmasına denir* (Bal, 2016, s.258). İçerik analizinde incelenen çalışmalardaki veriler tanımlanmaya çalışılarak, verilerin içinde saklı olan gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. İçerik analizinde temel amaç, çalışılacak olan kavramla ilişkili verileri ve veri setlerini belirli sınırlar içerisinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyip yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizi yazılı materyallerin analizi için kullanışlı bir teknik olduğundan dolayı bu çalışmada araştırmacılar tarafından tercih edilmiştir. İncelenen çalışmalardan elde edilen veriler, incelenen tezlerin ve araştırmaların türü, yöntemi, çalışma grupları; öğretmenlerin değer önceliklerine göre önem verdikleri ilk 5 değer, öğretmenlerin önem verdiği değerlerin branş değişkenine göre incelenmesi, öğretmenlerin branş değişkenine göre öncelik verdiği ortak değerler ve incelenen çalışmalardaki önerilerin temalara ayrılarak kodlanmıştır. Çalışmalardan elde edilen verilerin yüzde ve frekans değerleri excel programı yardımıyla hesaplanmış ve verilerin analizi tamamlanmıştır.

BULGULAR

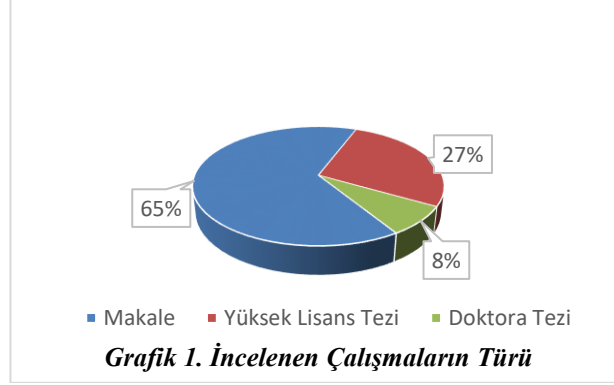
Çalışmanın bulgularını, incelenen tezlerin ve araştırmaların türü, yöntemi, çalışma grupları; öğretmenlerin değer önceliklerine göre önem verdikleri ilk 5 değere yönelik bulgular, öğretmenlerin önem verdiği değerlerin branş değişkenine göre incelenmesine yönelik bulgular, öğretmenlerin branş değişkenine göre öncelik verdiği ortak değerler ve incelenen çalışmalardaki önerilerin temalara ayrılarak kodlanması oluşturmaktadır.

İncelenen Çalışmaların Türü, Yöntemi ve Çalışma Gruplarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde incelenen çalışmaların türü, yöntemi ve çalışma gruplarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

İncelenen Çalışmaların Türlerine İlişkin Bulgular

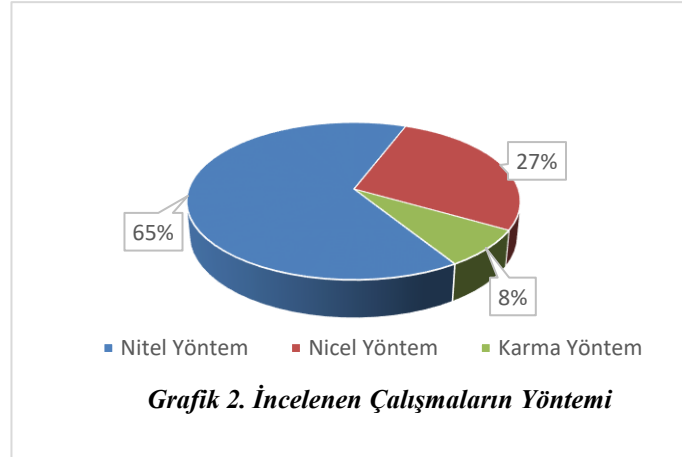
Bu bölümde, incelenen çalışmaların içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen çalışmaların türlerine yönelik bulgular grafik 1’de gösterilmiştir.

Grafik 1'e göre, analiz edilen 51 çalışmanın %65 (33)'ini bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler oluştururken, %27 (14)'sini yüksek lisans tezleri, %8 (4)'ini doktora tezleri oluşturmaktadır.

İncelenen Çalışmaların Yöntemine İlişkin Bulgular

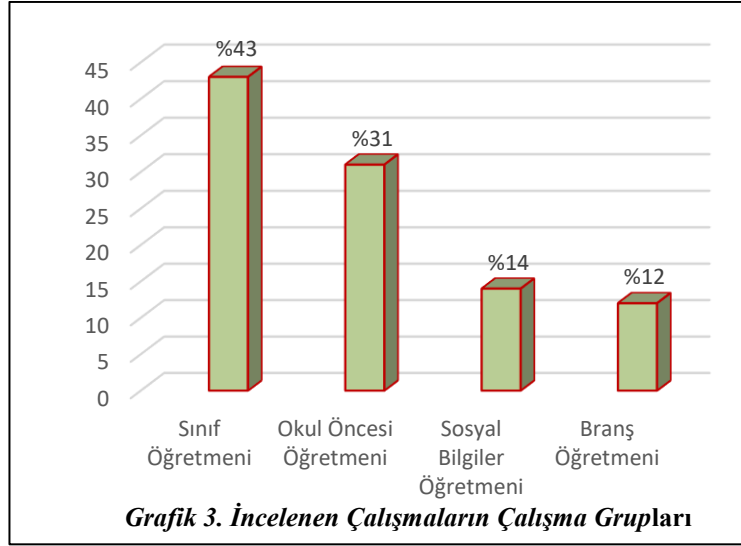
İncelenen çalışmaların yöntemine ilişkin bulgular grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2'ye göre, bu çalışmaya konu olan 51 çalışmanın %65'i nitel yöntemle gerçekleştirilirken, %27'si nicel yöntemle, %8'i de karma yöntemle gerçekleştirilmiştir.

İncelenen Çalışmaların Çalışma Gruplarına İlişkin Bulgular

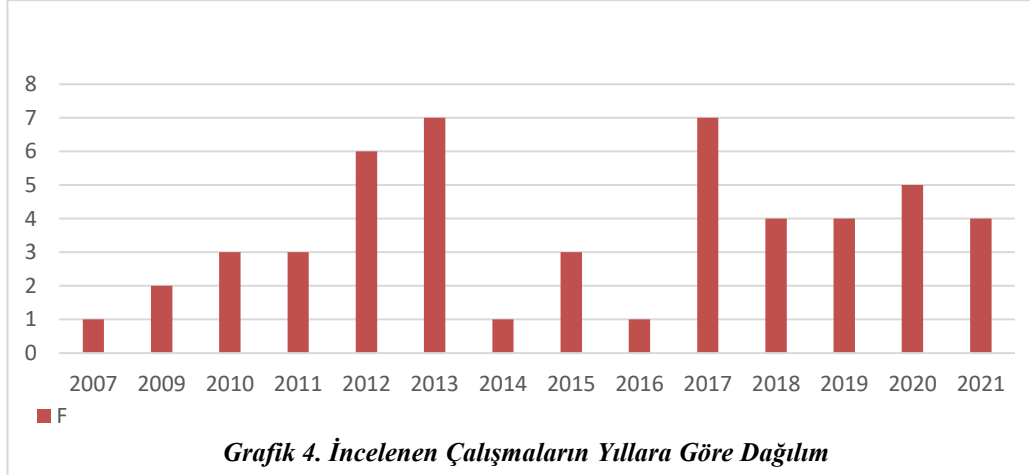
İncelenen çalışmaların çalışma gruplarına yönelik yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular grafik 3'te gösterilmiştir.

Grafik 3'e göre, incelenen 51 çalışmanın çalışma gruplarından %43 (22)'ünü sınıf öğretmenleri, %31(16)'ini okul öncesi öğretmenleri, %14'(7) ünü sosyal bilgiler öğretmenleri ve %12 (6)'sini de diğer branş öğretmenleri oluşturmaktadır.

İncelenen Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Bu kısımda, incelenen çalışmaların yıllara göre dağılımlarına yönelik yapılan içerik analizinin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular grafik 4'te gösterilmiştir.

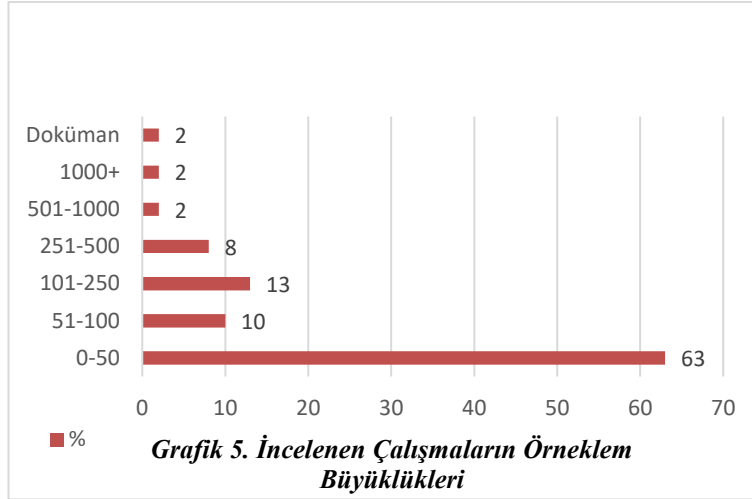

Grafik 4'e bakıldığında öğretmenlerin değer önceliklerini belirlemek amacıyla incelenen çalışmalar en fazla 2013 (%13) ve 2017 (%13) yıllarında yapılmıştır. İncelenen çalışmalar yıllara göre değerlendirildiğinde gerçekleştirilen çalışmaların en az 2007 (%2), 2014 (%2) ve 2016 (%2) yıllarında gerçekleştirildiği görülmektedir.

İncelenen Çalışmaların Uygulandığı Örneklem Büyüklüğüne İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin değer önceliklerini belirlemek amacıyla incelenen çalışmaların örneklem büyüklüklerini belirlemek amacıyla yapılan içerik analizinin bulgularına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular grafik 5'te gösterilmiştir.

Grafik 5 incelendiğinde, değer eğitimiye yönelik yapılan çalışmalarda kullanılan örneklem büyüklüğü en fazla 0-50 aralığında (%63), en az ise 501-1000 aralığında (%2) ve 1000 ve üzeri (%2) aralığında olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin Değer Önceliklerine İlişkin Bulgular

Bu kısımda, incelenen çalışmalardan öğretmenlerin değer önceliklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğretmenlerin Değer Öncelikleri

Değerler	Değer Öncelikleri					f	%
	1.Öncelik	2.Öncelik	3.Öncelik	4.Öncelik	5. Öncelik		
Saygı	22	8	7	2	2	41	16
Sevgi	6	16	7	5	5	39	15.5
Dürüstlük	8	8	13	4	5	38	15
Sorumluluk	2	4	2	9	6	23	9.5
Adalet	7	5	3	4	3	22	8.5
Yardımseverlik	2	1	5	6	6	20	8
Hoşgörü		1	9	5	3	18	7
Vatanseverlik	4	1	1	5	6	17	6.5
Empati				1	5	6	2.5
Çalışkanlık		2	1	1	2	6	2.5
Dostluk		1		4	1	6	2.5
Güven		1	2	2		5	2
Paylaşma				1	3	4	1.5
Özgürlük		1		1	1	3	1
Sabır		1		1	1	3	1
Özdenetim				2		2	0.5
Eşitlik		1	1			2	0.5
Toplam						255	100

Tablo 2'ye göre, analiz edilen çalışmalarda öğretmenler en fazla %16'lık oran ile *saygı* (41) değerine öncelik vermişlerdir. Saygı değeri, incelenen 22 çalışmada birinci öncelik verilen değer olurken, 8 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olarak belirlenmiştir. Saygı değeri, incelenen 7 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer olarak tespit edilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde saygı değerinin dördüncü öncelik sırası olarak 2 çalışmada, beşinci öncelik sırası olarak yine 2 çalışmada öğretmenlerin öncelik verdiği değerler olduğu belirlenmiştir. İncelenen çalışmalarda, öğretmenler ikinci olarak %15.5 oranında *sevgi* (39) değerini belirtmişlerdir. Sevgi değeri 6 çalışmada öğretmenler tarafından birinci değer olarak belirtilirken, 16 çalışmada ikinci değer olarak belirtilmiştir. Sevgi değeri öğretmenler tarafından 7 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Sevgi değeri 5 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirlenirken, yine 5 çalışmada beşinci öncelik verilen değer olarak belirlenmiştir.

Tablo 2'ye bakıldığında, incelenen çalışmalarda %15'lik oran ile üçüncü olarak *dürüstlük* (38) değeri belirtilmiştir. Dürüstlük değeri incelenen 8 çalışmada birinci öncelik olarak belirlenirken, yine 8 çalışmada ikinci öncelik olarak belirlenmiştir. Dürüstlük değeri 13 çalışmada üçüncü öncelik olarak tespit edilirken, 4 çalışmada ise dördüncü öncelik olarak belirlenmiştir. Dürüstlük değeri 5 çalışmada beşinci öncelik verilen değer olarak tespit edilmiştir. İncelenen çalışmalarda dördüncü olarak %9.5'lik oran ile *sorumluluk* (23) değerine yer verilmiştir. Sorumluluk değerine 2 çalışmada birinci değer olarak öncelik verilirken, 4 çalışmada ikinci değer olarak öncelik verilmiştir. Sorumluluk değerinin 9 çalışmada dördüncü öncelikli değer olarak, 6 çalışmada beşinci öncelikli değer olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, incelenen çalışmalarda beşinci olarak öğretmenler %8.5'lik oran ile *adalet* (22) değerini ifade etmişlerdir. Adalet değeri 7 çalışmada öğretmenler tarafından birinci değer olarak belirtilirken, 5 çalışmada ikinci öncelikli değer olarak belirtilmiştir. Adalet değeri 3 çalışmada üçüncü değer olarak belirtilmiştir. Ayrıca adalet değeri öğretmenler tarafından 4 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Adalet değeri 3 çalışmada da beşinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir.

Tablo 2'ye göre, incelenen çalışmalarda öğretmenlerin en az belirttikleri değerlerin, %1.5'lik oran ile 1 çalışmada dördüncü öncelik, 3 çalışmada beşinci öncelik verilen *paylaşma* (4); %1'lik oran ile 1 çalışmada ikinci öncelik, 1 çalışmada dördüncü öncelik ve 1 çalışmada beşinci öncelik verilen *özgürlük* (3); yine %1'lik oran ile 1 çalışmada ikinci öncelik, 1 çalışmada dördüncü öncelik ve 1 çalışmada beşinci öncelik verilen *sabır* (3); %0.5'lik oran ile 2 çalışmada dördüncü öncelik verilen *özdenetim* (2) ve yine %0.5'lik oran ile 1 çalışmada ikinci öncelik, 1 çalışmada da üçüncü öncelik verilen *eşitlik* (2) değerleri olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin Branş Değişkenine Göre Değer Önceliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde incelenen çalışmaların branş değişkenine göre yapılan içerik analizine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin Değer Önceliklerinin İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu kısımda incelenen çalışmalarda sınıf öğretmenlerinin değer önceliklerine yönelik yapılan içerik analizine ait bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Sınıf Öğretmenlerinin Değer Öncelikleri

DEĞERLER	1. Öncelik	2. Öncelik	3. Öncelik	4. Öncelik	5. Öncelik	f	%
Dürüstlük	3	3	8	1	3	18	16
Saygı	7	5	3	2		17	15.5
Adalet	6	3	2	2		13	12
Sevgi	5	2		3	3	13	12
Sorumluluk	1	2	3	3	3	12	11
Vatanseverlik	2			2	3	7	6.5
Hoşgörü			3	3	1	7	6.5
Dostluk		1		3	1	5	4.5
Güven		1	2	2		5	4.5
Çalışkanlık		2		1	1	4	3.5
Yardımseverlik				2	2	4	3.5
Empati					3	3	2.5
Özgürlük				1		1	1
Eşitlik		1				1	1
Toplam						110	100

Tablo 3'e göre incelenen çalışmalardaki sınıf öğretmenleri birinci olarak %16'lık oran ile *dürüstlük* (18) değerini belirtmişlerdir. Dürüstlük değeri 3 çalışmada birinci öncelik olarak belirtilmiş olup, yine 3 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, 8 çalışmada üçüncü öncelik olarak belirtilen dürüstlük değeri, 1 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. İncelenen çalışmalarda sınıf öğretmenleri, dürüstlük değerini 3 çalışmada beşinci öncelikli değer olarak ifade etmişlerdir. İncelenen çalışmalardaki sınıf öğretmenleri ikinci olarak %15.5'lik oran ile *saygı* (17) değerini belirtmişlerdir. Saygı değeri 7 çalışmada birinci öncelikli değer olarak belirtilirken, 5 çalışmada ikinci öncelikli değer olarak belirtilmiştir. Saygı değeri 3 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiş olup, 2 çalışmada da dördüncü öncelik verilen değer olmuştur. Saygı değerinin beşinci öncelik verilen değer olduğu, evren ve örneklemini sınıf öğretmenleri olan hiçbir çalışmayla karşılaşmamıştır.

Tablo 3'e bakıldığında incelenen çalışmalardaki sınıf öğretmenleri üçüncü olarak %12'lik oran ile *adalet* (13) ve *sevgi* (13) değerlerini belirtmişlerdir. Adalet değeri 6 çalışmada birinci öncelik olarak belirtilmiş olup, yine 3 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde, 2 çalışmada üçüncü öncelik olarak belirtilen adalet değeri, yine 2 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Adalet değerinin beşinci öncelik verilen değer olduğu, evren ve örneklemini sınıf öğretmenleri olan hiçbir çalışmayla karşılaşmamıştır. Sevgi değeri ise, 5 çalışmada birinci öncelik olarak belirtilmiş olup, 2 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin üçüncü önceliklerinde yer almayan sevgi değeri, 3 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. İncelenen çalışmalarda sınıf öğretmenleri, sevgi değerini 3 çalışmada beşinci öncelikli değer olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 3'e göre incelenen çalışmalardaki sınıf öğretmenleri dördüncü olarak %11'lik oran ile *sorumluluk* (12) değerini belirtmişlerdir. Sorumluluk değeri 1 çalışmada birinci öncelik olarak belirtilmiş olup, 2 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Tablo 3'te, 3 çalışmada üçüncü öncelik olarak belirtilen sorumluluk değeri, 3 çalışmada dördüncü öncelikli olarak, yine 3 çalışmada beşinci öncelikli değer olarak ifade edilmiştir. İncelenen çalışmalardaki sınıf öğretmenleri beşinci olarak %6,5'lik oran ile *vatanseverlik* (7) ve *hoşgörü* (7) değerlerini belirtmişlerdir. Vatanseverlik değeri 2 çalışmada birinci öncelik olarak belirtilmiş olup, yine 3 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. İncelenen çalışmalara göre vatanseverlik değeri 2 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiş olup 3 çalışmada da beşinci öncelik olarak belirtilmiştir. Hoşgörü değeri ise, 3 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiş olup, yine 3 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Hoşgörü değeri 1 çalışmada ise beşinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir.

Tablo 3'e bakıldığında, incelenen çalışmalarda öğretmenlerin en az ifade ettikleri değerlerin 2 çalışmada ikinci öncelik, 1 çalışmada dördüncü öncelik ve 1 çalışmada beşinci öncelik olan *çalışkanlık* (4) değeri; 2 çalışmada dördüncü öncelik, 2 çalışmada beşinci öncelik olan *yardıms severlik* (4) değeri olduğu görülmektedir. Yine tablo 3'e göre, *empati* (3) değerinin 3 çalışmada beşinci değer önceliği olduğu; *özgürlük* (1) değerinin 1 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer olduğu; *eşitlik* (1) değerinin de 1 çalışmada ikinci öncelik verilen değer olduğu görülmektedir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değer Önceliklerinin İncelenmesine Yönelik Ulaşılan Bulgular

Bu kısımda, incelenen çalışmalardaki okul öncesi öğretmenlerinin değer önceliklerine ait bulgulara ulaşılmış ve bu bulgular tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değer Öncelikleri

Değerler	1.Öncelik	2.Öncelik	3.Öncelik	4.Öncelik	5.Öncelik	f	%
Saygı	12	1	2			15	18
Sevgi	1	11	1		1	14	17
Yardıms severlik	1		5	4	3	13	16
Dürüstlük		3	4	2	1	10	12
Sorumluluk	1	2		4	2	9	11
Hoşgörü		1	5		1	7	9
Sabır		1		1	1	3	4
Paylaşmak				1	2	3	4
Empati				1	1	2	3
Vatanseverlik					1	1	1.5
Dostluk				1		1	1.5
Özgürlük					1	1	1.5
Eşitlik			1			1	1.5
Toplam						80	100

Tablo 4'e göre okul öncesi öğretmenleri birinci öncelik olarak %18'lik oran ile *saygı* (15) değerini belirtmişlerdir. Saygı değeri 12 çalışmada birinci öncelik, 1 çalışmada ikinci öncelik, 2 çalışmada da üçüncü öncelik verilen değer olarak görülmektedir. İncelenen çalışmalarda okul öncesi öğretmenleri ikinci değer olarak ise %17'lik oran ile *sevgi* (14) değerini belirtmişlerdir. Sevgi değerinin 1 çalışmada birinci öncelik, 11 çalışmada ikinci öncelik, 1 çalışmada üçüncü öncelik ve 1 çalışmada da beşinci öncelikli değer olduğu görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde örnekleme okul öncesi öğretmenleri olan çalışmalarda *yardıms severlik* (13) %16'lık oran ile üçüncü ifade edilen değer olmuştur. Yardıms severlik değeri incelenen 1 çalışmada birinci öncelikli değer

olarak görülürken, 5 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer olmuştur. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri 4 çalışmada yardımseverlik değerine dördüncü öncelik verirlerken, 3 çalışmada beşinci öncelik vermişlerdir. Tablo 4'e göre incelenen çalışmalarda okul öncesi öğretmenleri dördüncü değer olarak %12'lik oran ile *dürüstlük* (10) değerini görmüşlerdir. İncelenen 3 çalışmada dürüstlük ikinci öncelik verilen değer olarak belirtilirken, 4 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer ve 1 çalışmada beşinci öncelik verilen değer olarak belirtilmiştir. Yine tablo 4'e bakıldığında, okul öncesi öğretmenleri beşinci değer olarak %11'lik oran ile *sorumluluk* (9) değerini görmüşlerdir. Sorumluluk değeri, 1 çalışmada birinci öncelik verilen değer olurken; 2 çalışmada ikinci öncelik verilen değer; 4 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer ve 2 çalışmada beşinci öncelik verilen değer olmuştur.

Tablo 4'e göre okul öncesi öğretmenlerinin en az ifade ettikleri değerlerin; %3'lük oran ile 1 çalışmada dördüncü öncelik, 1 çalışmada beşinci öncelik olarak görülen *empati* (2), %1.5'lik oran ile 1 çalışmada beşinci öncelik verilen *vatanseverlik* (1), %1.5'lik oran ile 1 çalışmada dördüncü öncelik verilen *dostluk* (1), %1.5'lik oran ile 1 çalışmada beşinci öncelik verilen *özgürlük* (1) ve yine %1.5'lik oran ile 1 çalışmada üçüncü öncelik verilen *eşitlik* (1) değerlerinden oluştuğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Önceliklerinin İncelenmesine Yönelik Ulaşılan Bulgular

Bu kısımda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer önceliklerine yönelik bulgulara ulaşılmış ve ulaşılan bulgular tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Öncelikleri

Değerler	1.Öncelik	2.Öncelik	3.Öncelik	4.Öncelik	5.Öncelik	f	%
Adalet		2	1	1	2	6	17
Dürüstlük	3		1	1		5	14
Vatanseverlik	2	1	1		1	5	14
Saygı	2		2		1	5	14
Sevgi		1	1	2		4	11.5
Sorumluluk		1	1	1	1	4	11.5
Hoşgörü				2		2	6
Yardımseverlik		1			1	2	6
Paylaşma					1	1	3
Çalışkanlık			1			1	3
Toplam						35	100

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin birinci öncelik olarak *adalet* değerine öncelik verdikleri görülmektedir. Adalet değeri 2 çalışmada ikinci öncelik verilen olurken, 1 çalışmada üçüncü öncelik verilen değer, yine 1 çalışmada dördüncü öncelik verilen değer ve 2 çalışmada beşinci öncelik verilen değer olmuştur. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri *dürüstlük*, *vatanseverlik*, *saygı* ve *sevgi* değerlerini de öncelik verdiği değerler arasında belirtmişlerdir. Tablo 5'e göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin en az önem verdiği değerlerin *hoşgörü*, *yardımseverlik*, *paylaşma* ve *çalışkanlık* değerlerinden oluştuğu görülmektedir.

Diğer Branş Öğretmenlerinin Değer Önceliklerine Yönelik Ulaşılan Bulgular

Bu kısımda diğer branş öğretmenlerinin (Türkçe, matematik, fen bilgisi, beden eğitimi, resim, müzik branşları) değer önceliklerine yönelik yapılan çalışmalardan ulaşılan bulgular tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6

Diğer Branş Öğretmenlerinin Değer Öncelikleri

Değerler	1. Öncelik	2. Öncelik	3. Öncelik	4. Öncelik	5. Öncelik	f	%
Dürüstlük	2	2			1	5	16
Sevgi		1	3		1	5	16
Vatanseverlik				3	1	4	13
Saygı	1	2			1	4	13
Adalet	1			1	1	3	11
Hoşgörü			1		1	2	8
Özdenetim				2		2	8
Yardımseverlik	1					1	3
Özgürlük		1				1	3
Sorumluluk				1		1	3
Çalışkanlık					1	1	3
Empati					1	1	3
Toplam						30	100

Tablo 6'ya göre, incelenen çalışmalarda diğer branş öğretmenlerinin birinci değer olarak %16'lık oran ile *dürüstlük* ve *sevgi* değerlerini belirttikleri görülmektedir. İncelenen çalışmalarda dürüstlük değeri 2 çalışmada birinci öncelikli, 2 çalışmada ikinci öncelikli ve 1 çalışmada beşinci öncelikli değer olarak belirtilmiştir. Sevgi değeri ise, 1 çalışmada ikinci öncelikli, 3 çalışmada üçüncü öncelikli, 1 çalışmada beşinci öncelikli değer olarak ifade edilmiştir. Branş öğretmenlerinin değer öncelikleri incelendiğinde vatanseverlik, saygı, adalet değerlerinin de en çok öncelik verilen değerler oldukları anlaşılmaktadır. Tablo 6'ya bakıldığında branş öğretmenlerinin en az *yardımseverlik*, *özgürlük*, *sorumluluk*, *çalışkanlık* ve *empati* değerlerine öncelik verdikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin Ortak Değer Önceliklerinin Branş Değişkenine Göre İncelenmesi

Bu bölümde incelenen çalışmalardaki öğretmenlerin ortak değer önceliklerinin branş değişkenine göre belirlenmesine yönelik bir inceleme yapılmıştır. İnceleme sonucunda elde edilen bulgular tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin Ortak Değer Önceliklerinin Branş Değişkenine Göre İncelenmesi

Branş	1. Öncelik	2. Öncelik	3. Öncelik	4. Öncelik	5. Öncelik
Sınıf Öğretmeni	Dürüstlük	Saygı	Adalet	Sevgi	Sorumluluk
Okul Öncesi Öğretmeni	Saygı	Sevgi	Yardımseverlik	Dürüstlük	Sorumluluk
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	Adalet	Dürüstlük	Vatanseverlik	Saygı	Sevgi
Diğer Branş Öğretmeni	Dürüstlük	Sevgi	Vatanseverlik	Saygı	Adalet

Tablo 7'ye bakıldığında, branş değişkenine göre incelenen çalışmalarda öğretmenlerin ilk 5 değer önceliğinin 7 farklı değerden (*dürüstlük*, *saygı*, *sevgi*, *adalet*, *yardımseverlik*, *vatanseverlik*, *sorumluluk*) oluştuğu görülmektedir. İncelenen çalışmalarda sınıf öğretmeni ve diğer branş öğretmenlerinin birinci öncelik olarak *dürüstlük* değerini gördükleri anlaşılmaktadır. Yine tablo 7'ye göre, okul öncesi öğretmenleri ve diğer branş öğretmenleri ikinci öncelikli değer olarak *sevgi* değerini görmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ve diğer branş öğretmenleri üçüncü öncelik olarak *vatanseverlik* değerine öncelik vermektedirler. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenleri ve diğer branş

öğretmenleri *saygı* değerini de dördüncü öncelikli değer olarak görmekte-dirler. Sınıf öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenleri *sorumluluk* değerini ise beşinci öncelikli değerleri olarak belirtmişlerdir.

Çalışmaların Öneri Kısımlarının İncelenmesine Yönelik Bulgular

Bu kısımda incelenen çalışmalardaki öneriler bölümlerinin içerik analizi yapılması sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Çalışmaların Öneri Kısımlarının İncelenmesi

Tema	Kod	f	%
Öğretmenlere yönelik öneriler	Öğretmenlere değer eğitimi konusunda hizmet içi eğitim almaları	30	15
	Değer eğitiminde farklı yöntem ve teknikler kullanılmalı	13	7
	Öğretmenler rol model olmalı	9	6
	Öğretmenler, temel değer kazanımı bilgilerine sahip olmalı	7	4
	Değer eğitimi günlük yaşamla ilişkilendirilmeli	6	3
	Değer eğitimi somutlaştırılmalıdır	5	2
	Öğretmenler, ailelerle değer eğitimiyle ilgili bilgilendirici toplantılar yapmalı	3	1
Toplam		73	38
Programa yönelik öneriler	Üniversitelerde değer eğitimi dersi olmalı	15	8
	Öğretmenlerin kullanabileceği yazılı ve görsel materyallere yer verilmeli	12	6
	Öğrencilerin değer kazanımını ölçecek bir ölçme aracı geliştirilmeli	7	3.5
	Branşa göre değer eğitim programı hazırlanmalı	5	2.5
	Değer eğitimiyle ilgili kılavuz kitap hazırlanmalı	4	2
	Programa yeni değerler eklenmeli	3	1.5
	Değer eğitimini gelişigüzel bir şekilde yapılmaması	3	1.5
	Okullarda değer eğitimi dersi olmalı	2	1
Değer eğitimi programı öğretmenlerin değer sosyometrisi belirlenerek oluşturulmalı	2	1	
Toplam		53	27
Değer öğretiminin uygulanmasına yönelik öneriler	Okul- aile işbirliği ile yapılmalı	26	13.5
	Okul dışı faaliyetler ile desteklenmeli	4	2
	Ailede yapılmalı	2	1
	Okulda yapılmalı	1	0.5
Toplam		33	17
Değer eğitiminin çevre unsurlarıyla ilgili öneriler	Ailelere değer eğitimi ile ilgili kurslar verilmeli	13	7
	Değer eğitimine çevre ve kitle iletişim araçları dahil edilmeli	7	4
	Sivil toplum örgütleri değer eğitiminde aktif rol almalı	5	2
Toplam		25	13
Araştırmacılara öneriler	Ailelerin değer eğitimi sistemleri araştırılmalı	4	2
	Katılımcıların değer sıralamasında yer almayan değerlere yönelik çalışmalar yapılmalı	3	1.5
	Dezavantajlı bireylerin değer algılarının incelendiği çalışmalar yapılmalı	2	1
	Farklı branştaki öğretmenlerin değer algılarına yönelik çalışmalar yapılmalı	1	0.5
Toplam		10	5
Genel toplam		194	100

Tablo 8'e göre bu araştırma için incelenen çalışmaların öneri bölümleri analiz edildiğinde, çalışmaların önerilerinin; öğretmenlere yönelik öneriler, programa yönelik öneriler, değer öğretiminin uygulanmasına yönelik öneriler, değer eğitiminin çevre unsurlarıyla ilgili öneriler ve araştırmacılara öneriler olmak üzere 5 temadan oluştuğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlere yönelik öneriler araştırmacı tarafından 7 koda ayrılmıştır. Bu kodların içerisinde en fazla önerilenin *öğretmenlerin değer eğitimi konusunda hizmet içi eğitim almaları* teması olduğu görülmektedir. Tablo 8'deki ikinci temanın programa yönelik öneriler olduğu görülmektedir. Programa yönelik kodların ise 9 farklı kod ile kodlandığı görülmektedir. Bu kodlar içinde en fazla önerilenin ise *üniversitelerde değer eğitimi dersi olmalı* önerisinin olduğu görülmektedir.

Tablo 8'e bakıldığında, üçüncü temanın değer öğretiminin uygulanması teması olduğu görülmektedir. Bu tema araştırmacı tarafından 4 ayrı kod başlığı altında toplanmıştır. Buna kodlardan en fazla önerilenin *değer eğitiminin okul-aile işbirliği ile yapılması* gerektiği önerisinin olduğu görülmektedir. İncelenen çalışmaların önerilerinin dördüncü temasının ise değer eğitiminin çevre unsurlarıyla ilgili önerilerden oluştuğu görülmektedir. Buna göre, *ailelere değer eğitimi ile ilgili kursların verilmesi* en fazla önerilen ifade olmuştur. Yine tablo 8'e göre, çalışmaların önerilerinin beşinci temasının araştırmacılara yönelik önerilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Araştırmacılara yönelik önerilerden ise en fazla önerilenin değer eğitiminde *ailelerin değer eğitimi sistemlerinin araştırılması* olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerin yaşamına yön veren, amaçlarını ve ilkelerini belirleyen, olaylara ve olgulara bakış açılarını gösteren temel etkenlerden biri şüphesiz ki o bireyin sahip olduğu değerlerdir. Toplumu oluşturan insanların sahip olduğu bu değerlere uygun bir şekilde yaşaması o toplumun daha uygar ve medeni bir şekilde devamlılığını sürdürmesini sağlamada yardımcı olacaktır. İnsanların sahip oldukları bu değerlerin kazanım yeri ise aile ve okullardır. Ailesinde temel insani değerleri görerek ve okulda da bu değerleri pekiştirerek büyüyen çocuk ileriki yaşamında bu değerlere uygun bir birey olarak toplumun bir parçası olacaktır. Bu da bu toplumun daha sağlıklı bir toplum olmasına yardımcı olacaktır. Bireylere bu değer eğitimi planlı ve programlı bir şekilde aktarılması görevini eğitim yani okullar üstlenmiştir. Eğitim-öğretim sürecinin önemli bir parçası olan değer eğitiminin okullarda öğretmenler ve diğer paydaşlar aracılığıyla aktarılması özellikle son yıllarda eğitim sistemlerinin önem verdiği konulardan biri olmuştur.

Değer eğitimi eğitim-öğretim sürecinin önemli bir kısmını oluşturmakla birlikte (Acun vd. 2013), toplumların sağlıklı bir şekilde sürekliliğinin devam etmesi için önem arz etmektedir. Toplumun sahip olduğu değerleri gelecek kuşaklara aktarabilmesi bu sürekliliğin devam etmesi için temel unsurlardan biridir. Bu noktada değer eğitiminin en önemli aktarıcılarında olan öğretmenlerin değer öncelikleri önem taşımaktadır ki bu çalışmada bu konu üzerinde durulmuştur. Çeşitli branşlardaki öğretmenlerin değer önceliklerinin incelendiği bu çalışmada, incelenen 51 çalışmanın 33 tanesini bilimsel makaleler oluştururken, 14 tanesini yüksek lisans tezleri ve 4 tanesi doktora tezleri oluşturmuştur. İncelenen çalışmaların 33 tanesi nitel yöntemle gerçekleştirilmiş olup, 14'ü nicel yöntemle ve 4 tanesi de karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. İncelenen çalışmaların 22'si sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirilirken, 16'sı okul öncesi öğretmenleriyle, 7'si sosyal bilgiler öğretmenleriyle, 6'sı da branş öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin değer önceliklerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar ise en fazla 2013 ve 2017 yıllarında yapılırken, en az 2007, 2014 ve 2016 yıllarında yapılmıştır. Çalışmaların yapıldığı örneklem büyüklüklerine bakıldığında ise, en fazla 0-50 aralığında en az 501-1000 aralığında örneklem büyüklükleri ile çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bulgularından ulaşılan sonuçlardan hareketle, öğretmenlerin en fazla saygı değerine öncelik verdikleri görülmüştür. Günaydı (2019)'da yüksek lisans tezi için gerçekleştirdiği çalışmada öğretmenlerin birinci öncelikleri olarak saygı değerini belirttikleri sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler ikinci olarak sevgi değerini öncelikli değerleri olarak görürlerken, dürüstlük değerini de üçüncü öncelik verdikleri değer olarak belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin sorumluluk değerini dördüncü öncelikli, adalet değerini de beşinci öncelikli değer olarak gördüklerine araştırmanın bir diğer sonucu olarak ulaşılmıştır. Öğretmenler en az paylaşma, özgürlük, sabır, özdenetim ve eşitlik değerlerine öncelik vermişlerdir. Bu değerlerin içinden sabır ve özdenetim değerleri Mili Eğitim Bakanlığı tarafından kök değerler listesinde yer almaktadır. Bu değerlerin öğretmenler tarafından öncelikli değerler olarak görülmemesi araştırmanın önemli sonuçlarından biri olarak göze çarpmaktadır.

Öğretmenlerin değer önceliklerinin branş değişkenine göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulardan sınıf öğretmenlerinin en fazla dürüstlük değerine öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Taşdan (2010)'ın çalışmasında da sınıf öğretmenlerinin birinci öncelik verdiği değer dürüstlük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin saygı, adalet, sevgi ve sorumluluk değerlerini de öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak sınıf öğretmenlerinin çalışkanlık, yardımseverlik, empati, özgürlük ve eşitlik değerlerine diğer değerlerden daha az öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada özellikle yardımseverlik kök değerinin sınıf öğretmenleri tarafından öncelikli değer olarak görülmemesi dikkat çekici bir sonuç olarak göze çarpmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin değer öncelikleri incelendiğinde ise, en fazla saygı değerine öncelik verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aküzüm ve Ergenekon (2021)'da yapmış oldukları çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin saygı değerine öncelik verdiklerini belirtmiştir. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri sevgi, yardımseverlik, dürüstlük ve sorumluluk değerlerini de diğer değerlerden daha öncelikli değerler olarak belirtmişlerdir. Ancak okul öncesi öğretmenlerinin empati, vatanseverlik, dostluk, özgürlük ve eşitlik değerlerini diğer değerlerden daha az öncelikli gördüğü sonucuna da ulaşılmıştır. Bu noktada okul öncesi öğretmenlerinin kök değerlerden vatanseverlik ve dostluk değerlerine öncelik vermemeleri araştırmanın bulgularından elde edilen bir başka sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer öncelikleri ile ilgili ulaşılan sonuca göre ise, sosyal bilgiler öğretmenlerinin en fazla adalet değerine öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin dürüstlük, vatanseverlik, saygı ve sevgi değerlerini de öncelikli değerler olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalışkanlık ve paylaşma değerlerini, diğer değerlerden daha az öncelikli gördükleri de bu çalışmanın bir diğer sonucudur. Diğer branş öğretmenlerinin değer önceliklerinin belirlenmesine ilişkin olarak ise, branş öğretmenlerinin en fazla dürüstlük ve sevgi değerlerine öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca branş öğretmenlerinin vatanseverlik, saygı ve adalet değerlerini de diğer değerlerden daha öncelikli değerler olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak branş öğretmenlerinin yardımseverlik, özgürlük, sorumluluk, çalışkanlık ve empati değerlerini diğer değerlerden daha az öncelikli değer olarak gördükleri sonucuna da ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin ortak değer önceliklerinin branş değişkenine göre incelenmesine yönelik bulgulardan ulaşılan sonuçlara göre, sınıf öğretmenleri ve diğer branş öğretmenleri birinci öncelik olarak dürüstlük değerine öncelik vermektedirler. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri ve diğer branş öğretmenleri için sevgi değeri ikinci öncelik verilen değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin üçüncü öncelik verdiği değer vatanseverlik değeri olduğu, yine sosyal bilgiler öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin saygı değerine dördüncü öncelik verdikleri ve sınıf öğretmenleri ile okul öncesi öğretmenlerinin sorumluluk değerini beşinci öncelikli değer olarak gördükleri araştırmanın bir başka sonucu olmuştur.

Araştırmanın bulgularından yola çıkılarak, araştırma için analiz edilen çalışmaların öneri bölümleri ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, çalışmaların önerilerinin; öğretmenlere yönelik öneriler, programa yönelik öneriler, değer öğretiminin uygulanması ile ilgili öneriler, değer eğitiminin çevre unsurlarıyla ilgili öneriler ve araştırmacılara öneriler olmak üzere 5 temadan oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, öğretmenlere yönelik öneriler araştırmacı tarafından 7 farklı kodla kodlanmıştır. Bu kodların içerisinde en fazla önerilenin öğretmenlerin değer eğitimi konusunda hizmet içi eğitim almaları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca değer öğretiminde öğretmenin rol-model olması önerisi MEB (2017)'in 'değerlerin kazanılma sürecinde rehber olan öğretmen, öğretim programında yer verilen bilgi ve becerileri kazandırma, neyin iyi ve doğru olduğunu model olmanın yanı sıra, etkinlikler yoluyla da sunabilmelidir.' ifadesinin uygulanabilmesinin mümkün olacağını da göstermektedir. Ayrıca Refshauge (2004)'de araştırmasında öğrencilerin okul topluluğu tarafından kendilerine sağlanan iyi modelleri gözleyerek temel değerleri benimsedikleri sonucuna ulaşmıştır. İkinci temanın programa yönelik öneriler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Programa yönelik kodlar ise 9 farklı kodla kodlanmıştır. Bu kodlar içinde en fazla önerilenin ise üniversitelerde değer eğitimi dersi olmalı önerisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oluşturulan üçüncü temanın değer öğretiminin uygulanmasına yönelik öneriler teması olduğu sonucuna ulaşıp, değer eğitiminin okul-aile işbirliği ile yapılması gerektiği önerisi bu temanın en sık tekrarlanan kodu olmuştur. Ayrıca önerilerin dördüncü temasının değer eğitiminin çevre unsurlarıyla etkileşimi temasından oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu temada en çok tekrar eden önerinin ailelere değer eğitimi ile ilgili kursların verilmesi önerisinden oluştuğu araştırmanın bir diğer sonucu olmuştur. Önerilerin beşinci ve son temasının ise araştırmacılara yönelik önerilerden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu temada en sık tekrar eden önerinin de ailelerin değer eğitimi sistemlerinin araştırılması önerisinden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Değerler toplumu oluşturan bireylerin bakış açıları hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan kavramlardır. Toplumda sağlıklı nesiller yetiştirilmesi verilen eğitim sürecinin değerler sistemiyle ilişkilendirilmesiyle mümkün olabilir (Wilkins, 2000). Sağlıklı ve düzenli bir toplum meydana getirmek için uzun bir süreç olan değer eğitimi süreci asla önemsenmeyecek bir konu olmamalıdır. Bu eğitim sürecinin yapı taşlarından birini oluşturan öğretmenlerin özellikle değer eğitimi konusuna ayrı bir önem vermesi gerekmektedir. Çünkü okulun ve dolayısıyla öğretmenlerin temel amacı bireyleri sosyal bir varlık olarak topluma uyum içinde yaşayabilecekleri bir şekilde hazırlamaktır. Toplumun devamlılığının sağlanmasında oldukça önemli olan bu durum, öğretmenlerin değer eğitimi konusunda yeterliklerinin olmasıyla mümkündür. Öğretmenlerin öğrenciler için çok önemli bir rol-model oldukları bilindiğinden dolayı (Karasu vd. 2020), öğretmenlerin sahip olduğu değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirildiği görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin değer yargıları, öncelik verdiği değerler toplumların geleceği olan çocuklar için son derece önemli olmaktadır. Bu çalışmada incelenen araştırmalardaki önerilerin kısmından belirlenen 'öğretmenlerin değer eğitiminde öğrencilere rol-model olması' önerisi bu kanıyı destekler niteliktedir. Çocuklar öğretmenlerini gözlemleyerek öğretmenleri gibi davranmaya, olaylara öğretmenleri gibi yaklaşmaya çalışmaktadırlar. Öğrencilerin bu durumları öğretmenlerin değer yargılarının toplumu şekillendirmede ne derece etkili olduğunu göstermektedir.

Eğitimin kesintisiz bir süreç olduğu düşünüldüğünde, çocukların gelecekteki sosyal yaşantılarının olumsuz etkilenebilmesi ve bu nedenlerle akademik zorluklarla karşılaşılması için erken dönemlerden itibaren ahlaki değerlere odaklanılmalıdır (Balıkcı, 2016). Bu ahlaki değerlerin kazandırılması sürecinde okul-aile işbirliğinin gerçekleştirilmesi çocuk açısından son derece önemli olmaktadır. Çocuğun okulda içselleştirdiği değeri ailesinde pekiştirmesi, o değerın çocuğun hayatının önemli bir parçası olmasına neden olabileceği düşünülmektedir. İncelenen araştırmaların öneri bölümlerinde okul-aile işbirliğini özellikle vurgulanması bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Erken dönemlerden başlanarak, ahlaki değer ve yargılar için yapılacak her türlü çalışmanın, çocukların sonraki yaşamları için istedik yönde davranış kazanmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir (Karademir ve Çelik, 2020).

Öğrencilerin, öğretmenlerin değer yargılarından etkilendiği kabul edilen bir gerçektir. Coombs-Richardson ve Tolson (2005), öğretmenlerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak değerleri öğrencilere aktardıklarını söylemektedirler. Öğrenciler genel olarak öğretmenlerini model olarak gördüklerinden dolayı doğal olarak onların değer yargılarından ve değer önceliklerinden de etkileneceklerdir. Bu çalışmada öğretmenlerin öncelik verdiği değerlerin saygı, sevgi, dürüstlük, sorumluluk, adalet gibi değerlerden oluşması toplumumuzun ihtiyacı olan bireylerin yetişmesine katkı sağlayacaktır. Öğretmenlerin bu değerleri öncelikli değerler olarak görmeleri, MEB'in belirlediği 10 kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, sabır, öz denetim) ile de paralellik göstermektedir. Buna göre, öğretmenlerin değer yargılarının toplum tarafından kabul gören değerlerden oluştuğu söylenebilir. Çünkü Milli Eğitim Bakanlığı bu kök değerleri hazırlarken toplumun ihtiyaç duyduğu değerlerin, öğrencilere kazandırılması konusuna öncelik göstermiştir. Böylelikle genel olarak okullarda toplumun kabul ettiği değerlere yönelik bir değer kazandırma sürecinin yürütüldüğü söylenebilir. Ancak öğretmenlerin yine kök değerlerden olan dostluk, özdenetim ve sabır değerlerini öncelikli değerler olarak görmemeleri noktasında bir çelişkidir de söz edilebilir. Buna göre MEB tarafından belirlenen kök değerlere yönelik yeniden bir çalışma yapılması değerlerin eğitimi açısından daha sağlıklı olacaktır. Bu bağlamda, analiz edilen çalışmalardan ulaşılan sonuçlardan da yola çıkarak program ve diğer araştırmacılar için aşağıdaki önerileri ifade edebiliriz:

❖ Milli Eğitimi Bakanlığı tarafından belirlenen 10 kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, sabır, öz denetim) sabır ve öz denetim değerlerinin öğretmenlerin öncelik verdiği değerler arasında yer almamasının nedenlerine yönelik bir çalışma yapıp kök değerlerin yeniden belirlenmesi sağlanabilir.

❖ Değer eğitiminde öğretmenin rol model olmasının değer eğitiminin etkililiğini arttıracak, yapılan pek çok araştırmayla kanıtlanan bir durum olduğundan, öğretmenlerin kendi değer yargılarını gözden geçirecek şekilde öz değerlendirme yapmaları önerilebilir.

❖ Milli Eğitim Bakanlığının, değer eğitiminin en önemli uygulayıcılardan olan öğretmenlerin değer eğitiminde karşılaştıkları sorunların belirlenmesine yönelik bir çalışma yapıp, bu çalışmanın sonuçlarına göre güncel bir değer eğitimi programı hazırlaması önerilebilir.

❖ Değer eğitiminin her sınıf seviyesindeki öğrenciler için farklı öğretim yöntemi, tekniği ve materyaliyle gerçekleştirilmesi gerektiğinden dolayı değer eğitimi programı okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lise için ayrı olacak şekilde oluşturulabilir.

- ❖ Değer eğitiminde öğrencilere toplumsal açıdan doğru olanı, önemli olanı ve öncelikli olanı benimsetmek için öğretmenlere kılavuzluk edecek bir değer eğitimi kılavuzu hazırlanabilir.
- ❖ Bu çalışmanın kapsamı dışında olduğu için diğer araştırmacılara öğretmenlerin ilk ve son değer tercihlerinin karşılaştırmalarına yönelik bir araştırma yapmaları önerilebilir.
- ❖ Değer eğitimi sürecinin uzun bir süreç olduğu düşünüldüğü için bu konu üzerinde çalışma yapacak olan araştırmacıların araştırma modeli olarak boylamsal modeli seçmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor?, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 180-197.
- Aydın, M.Z., & Akyol Gürler, Ş. (2020). *Okulda değerler eğitimi: yöntemler-etkinlikler-kaynaklar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Balıkçı, G.N. (2016, 16-18 Nisan). Erken çocukluk döneminde değerler ve ahlak eğitiminin yeri ve önemi. *Eğitimde gelecek arayışları: Dünden bugüne Türkiye’de beceri ahlak ve değerler eğitimi uluslararası sempozyumu. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, 1, 105-106. Ankara.
- Baş, T., & Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Baysal, N. (2006). *Yeni ilköğretim programları (1-5. Sınıflar). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coombs-Richarson, R., & Tolson, H. (2005). A comparison of values rankings for selected American and Australian teachers. *Journal of Research in International Educations*, 4, 263-277.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. M. Sevinç (Editör). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. (1.baskı) (ss. 46-83). Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*, SAGE Publications.
- Demirhan İçsan, C. (2019). Değerler eğitiminde temel kavramlar. F. Ersoy & P. Ünüvar (Editörler). *Karakter ve değerler eğitimi* (ss.31-50), Ankara: Anı Yayıncılık,
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. (1.baskı). Önder Matbaacılık.
- Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: yapılandırmacı bir yaklaşım*, (1.baskı) (ss. 255-286). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğanay, A. (2009). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Günaydı, M. (2019). *Çocuk oyunlarında yer alan değer unsurlarının okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimine etkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırklareli.
- Güngör, E. (2010). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Hökelekli, H., & Gündüz, T. (2011). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri. Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi (ss.317-334), İstanbul: Timaş.
- Karademir, A., & Çelik, İ. (2020). Okul öncesi öğretmenleri bakış açısıyla millî değerlerimiz: Türk büyükleriyle ahlak eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (40), 277-306.
- Karasu Avcı, E., Faiz, M., & Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), 263-296.
- Kılcan, T. (2020). Ortaokul öğretmenlerinin öğretim programlarında yer alan kök değerlerin önem sırasına ve eğitimine ilişkin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5(2), 134-145.
- Kızılcık, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. (1.baskı). Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kurtoğlu, F. S. (2019). Kök değerler açısından Hacı Bektaş Velî'nin eserleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 89, 55-70.
- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7.sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Sağlam, H.İ. (2020). *Karakter ve değer eğitimi*. (2.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sapsağlam, Ö. (2020). Değerler eğitimi ve önemi. E. Ömeroğlu (Editör.) *Erken çocuklukta karakter ve değer eğitimi: Teoriden uygulamaya*. (2.baskı) (ss.37-45). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sridhar, Y.N. (2001). Value developments and methodology. *Online Publications, NCTE: Online Clipping*.
- Taşdan, M. (2010). Türkiye'deki resmi ve özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerleri arasındaki uyum düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 113-148.
- Tezcan, M. (2018). *Değerler eğitimi: Psikolojik yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. (6.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Veugelers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and teaching: Theory and practice*, 9, 377-389.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Wilkins, C. (2000). *Citizenship education. teaching values and citizenship across the curriculum*. R. Bailey (Editor). London: Kogan Page.